

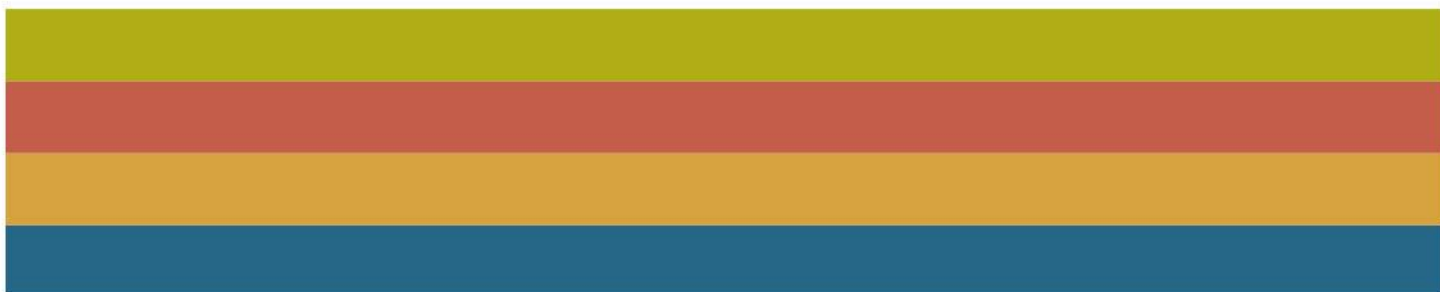
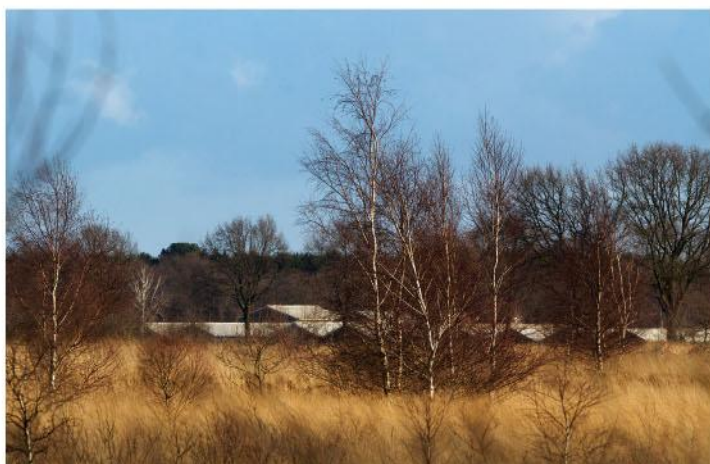

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Externe maatregelen Natura 2000-gebied Engbertsdijkvenen

Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport

20 januari 2026 / projectnummer: 4007

1 Advies over het MER in het kort

De provincie Overijssel wil de hoogveennatuur in het Natura 2000-gebied Engbertsdijkswenen herstellen en verbeteren (zie figuur 1). Daarvoor treft ze maatregelen die leiden tot het verminderen van het waterverlies uit het natuurgebied en stabielere waterpeilen in het natuurgebied. De omstandigheden voor de hoogveennatuur verbeteren hierdoor. Voor het besluit hierover is een milieueffectrapport (MER)¹ opgesteld. De Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie') spreekt zich in dit advies, op verzoek van de provincie Overijssel, uit over de juistheid en de volledigheid hiervan.

Wat staat in het MER?

In het MER zijn twee alternatieven ('variant gebiedsanalyse' en 'variant 2022') onderzocht met maatregelen die voornamelijk buiten het gebied worden getroffen, de zogeheten externe maatregelen. Deze alternatieven bestaan uit een aantal maatregelen:

- het dempen van sloten en het compartimenteren van het watersysteem in bufferzones;
- peilverhoging in het Geesters Stroomkanaal;
- het dempen van de Schipsloot;
- aanvoer van water naar de bufferzones.

De alternatieven verschillen van elkaar in de omvang en locatie van de bufferzones, de lengte van peilopzet van het Geesters Stroomkanaal en het al dan niet aanvoeren van water in de bufferzones. De alternatieven zijn met elkaar vergeleken voor effecten op de grondwaterdynamiek, Natura 2000-doelen en op natschade in relatie tot landgebruik en bebouwing. Op basis van deze effectbeoordeling is het alternatief 'variant 2022' gekozen en verder onderzocht als planalternatief.² Voor dit planalternatief is een effectbeoordeling uitgevoerd voor milieuaspecten die mogelijk worden beïnvloed. Het planalternatief is verder uitgewerkt in een inrichtingsplan.³

Binnen Natura 2000-gebied Engbertsdijkswenen zijn interne maatregelen in voorbereiding die leiden tot het beter vasthouden van water in het natuurgebied. Bij de effectbeoordeling in het MER zijn de effecten van de maatregelen uit het planalternatief 'opgeteld' bij de voorspelde effecten van deze interne maatregelen.

In het MER staat dat door het uitvoeren van het planalternatief minder water uit het natuurgebied via de ondergrond naar de omgeving weglekt en meer water in het natuurgebied wordt vastgehouden. De maatregelen uit het planalternatief en de herstelmaatregelen die binnen het gebied in voorbereiding zijn (de interne maatregelen) zorgen ervoor dat de hoogveenvegetaties in Engbertsdijkswenen zich kunnen handhaven en herstellen.

Door vernatting kan de geschiktheid van omliggende gronden voor landbouwkundig gebruik, wonen, werken en recreatie afnemen. Om de negatieve effecten van vernatting te

¹ *Project-MER Natura 2000-herstelmaatregelen externe Engbertsdijkswenen*. Tauw, 2025. In opdracht van provincie Overijssel.

² Het planalternatief is in MER-termen het uitgewerkte voorkeursalternatief.

³ *Inrichtingsplan externe maatregelen Natura 2000-gebied Engbertsdijkswenen. Afwegingsdocument varianten bufferzone*. RoyalhaskoningDHV, 2025.

verminderen beschrijft het MER maatregelen zoals het veranderen van het landgebruik, het ophogen van percelen en recreatieve paden en vochtwerende maatregelen bij erven en bebouwing. Uitvoering van het planalternatief leidt verder tot een licht negatief effect voor landschap en cultuurhistorische waarden.

Tijdens de werkzaamheden ontstaat verkeers- en geluidshinder door het af en aan rijden van vrachtwagens. Om negatieve verkeerseffecten in de aanlegfase te beperken, zijn in het MER maatregelen voorgesteld zoals het gelijktijdig uitvoeren van alle natuurherstelmaatregelen in en rondom Engbertsdijkswateren en het instellen van aparte rijroutes voor werkverkeer. Ook worden alternatieve methoden voor het transport van zand en grond onderzocht.⁴

De werkzaamheden leiden tot verstoring van beschermde diersoorten in het gebied zoals vogels, dassen en boomkikkers. Om de verstoring van en schade aan beschermde soorten te beperken, wordt tijdens de aanlegfase gewerkt volgens een ecologisch werkprotocol en onder ecologisch toezicht. Het gaat bijvoorbeeld om het werken buiten het broedseizoen of het sparen van verblijven van beschermde soorten.

Wat is het advies van de Commissie?

De gekozen externe maatregelen als peilverhoging en het dempen van waterlopen in het planalternatief zijn logisch en worden ook elders toegepast voor natuurherstel van grondwaterafhankelijke natuurgebieden. De Commissie ondersteunt de conclusies in het MER dat de externe maatregelen in combinatie met de geplande interne maatregelen bijdragen aan gunstige omstandigheden voor het herstel van de hoogveennatuur in Engbertsdijkswateren. Ze onderschrijft ook dat voor verdere verbetering een verlaging van de stikstofdepositie nodig is.

De Commissie signaleert bij de toetsing van het MER dat belangrijke informatie ontbreekt. Het aanvullen van die informatie is essentieel om het belang van de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over de externe Natura 2000-herstelmaatregelen Engbertsdijkswateren. Het gaat om de volgende punten:

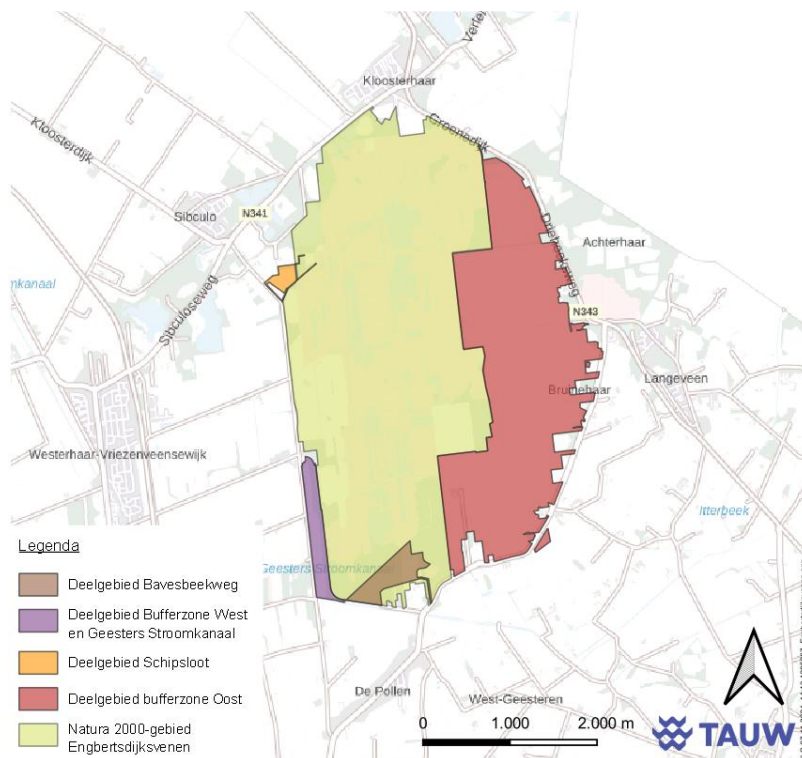
- **Interne maatregelen als onderdeel van de referentiesituatie.** Geef duidelijk aan of de interne maatregelen zijn meegenomen in de referentiesituatie voor de verschillende beoordelingsaspecten. Geef ook aan welke bijdrage het planalternatief heeft ten opzichte van de referentiesituatie voor het behalen van de natuurdoelen.
- **Effectiviteit van maatregelen wanneer het klimaat verandert.** Geef meer inzicht in en onderbouwing van de effectiviteit van het planalternatief bij klimaatverandering. Het gaat vooral om het optreden van intensere neerslag, langdurige droogte en een mogelijke toename van beregning in de omgeving.
- **De totstandkoming van het planalternatief.** Geef een schematisch overzicht welke stappen zijn doorlopen om te komen tot het planalternatief en welke milieuoverwegingen en criteria in de verschillende stappen een rol hebben gespeeld. Geef een motivatie voor de gevolgde aanpak.
- **Geef concreter aan wat de positieve effecten op het halen van de doelen voor Natura 2000 zijn.** Beschrijf over welk areaal de hydrologische condities verbeteren en in welke mate. Geef aan voor welk specifiek habitatype (herstellende hoogvenen of actieve hoogvenen) de condities verbeteren. Geef aan of dit perspectief biedt voor behoud, kwaliteitsverbetering of uitbreiding van de habitattypen van hoogveen.

⁴ Onderzocht wordt of zandaanvoer per pijpleiding mogelijk is.

- **Effecten op landschap en cultuurhistorische waarden niet voldoende in beeld.** Maak een systematische beschrijving van de landschappelijke kenmerken en kwaliteiten van de deelgebieden en geef aan of deze positief of negatief worden beïnvloed. Geef aan welke cultuurhistorische elementen van welke waarde worden aangetast of verdwijnen en koppel hieraan een navolgbare effectbeoordeling.

De Commissie adviseert deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen, en dan pas een besluit te nemen over de externe Natura 2000–herstelmaatregelen Engbertsdijkerven.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject.

Figuur 1. Ligging en begrenzing Natura 2000–gebied Engbertsdijkerven en begrenzing van het plangebied. Het plangebied bestaat uit de vier deelgebieden (Bron: NRD).

Aanleiding MER

Engbertsdijkerven is een Natura 2000–gebied. Natura 2000–gebieden zijn beschermde natuurgebieden. Door onder andere verdroging en de hoge stikstofneerslag worden de natuurdoelen voor dit gebied niet behaald of gaan de beschermde natuurtypen achteruit. Daarom zijn in het Natura 2000–beheerplan voor Engbertsdijkerven maatregelen benoemd die ervoor moeten zorgen dat de natuurkwaliteit verbetert.⁵

Provincie Overijssel heeft gezamenlijk met de LTO Noord en in samenwerking met gebiedspartijen een Inrichtingsplan opgesteld met waterhuishoudkundige maatregelen buiten het gebied. Deze maatregelen dragen bij aan het beter vasthouden van water in het natuurgebied waardoor herstel van de hoogveennatuur binnen Engbertsdijkerven optreedt. Om deze maatregelen mogelijk te maken stelt de provincie Overijssel een projectbesluit op. Voor deze procedure is het noodzakelijk om te beoordelen of een project–MER nodig is, omdat het projectbesluit gaat over een landinrichtingsproject (categorie J12 van bijlage V bij het Omgevingsbesluit). De provincie heeft ervoor gekozen deze beoordeling over te

⁵ Natura 2000–Beheerplan Engbertsdijkerven (040). Opgesteld in mei 2016, gedeeltelijk herzien in januari 2019.

slaan, en direct een project-MER op te stellen zodat milieueffecten een volwaardige plek krijgen in de besluitvorming.

Voor het beter vasthouden van water en het hoogveenherstel in Engbertsdijkvenen zijn ook maatregelen binnen het natuurgebied nodig. Over de uitvoering van deze maatregelen is een MER opgesteld⁶ en een besluit genomen.⁷

Rol van de Commissie voor de milieueffectrapportage

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer (provincie Overijssel). Het bevoegd gezag – in dit geval de Gedeputeerde Staten van Overijssel – neemt het besluit over het projectbesluit Engbertsdijkvenen.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer 4007 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar beoordeling toe. Aan deze beoordeling koppelt zij adviezen en aanbevelingen. Adviezen staan in een tekstkader. Het uitvoeren daarvan is essentieel voor het volwaardig meewegen van het belang voor de leefomgeving bij het besluit over de externe Natura 2000-herstelmaatregelen Engbertsdijkvenen. Dit moet volgens de Commissie gebeuren voordat de provincie Overijssel hierover een besluit neemt. Aanbevelingen staan niet in een kader. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming – nu en in de toekomst – te verbeteren.

Leesbaarheid

In zijn algemeenheid valt op dat de leesbaarheid van het MER op punten niet goed is. De samenvatting werkt verwarrend, belangrijke uitgangspunten worden niet expliciet gemaakt en termen (bijvoorbeeld varianten, alternatieven, planalternatief en voorkeursalternatief) worden door elkaar en niet consequent gebruikt. Het beoordelingskader dat per aspect is uitgewerkt, wordt niet altijd consequent toegepast. Dit soort zaken zijn alleen expliciet in dit advies als aandachtspunt of advies genoemd wanneer ze invloed kunnen hebben op de besluitvorming.

2.1 Referentiesituatie en autonome ontwikkeling

De referentiesituatie bestaat uit de huidige situatie plus de (effecten van) autonome ontwikkelingen. Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die zeker gaan plaatsvinden omdat er al over is besloten en/of omdat een zekere trend behelst. Bij die laatste categorie gaat het bijvoorbeeld over klimaatverandering.

⁶ Project-MER Natura 2000 – herstelmaatregelen intern Engbertsdijkvenen. Tauw, 2024. In opdracht van provincie Overijssel.

⁷ [Provincie Overijssel bekendmaking en terinzagelegging vastgesteld Projectbesluit Natura 2000-gebied Engbertsdijkvenen – interne maatregelen en gecoördineerde besluiten \(ontgrondingsvergunning en omgevingsvergunning wateractiviteit\)](#).

Het MER beschrijft twee autonome ontwikkelingen die voor meerdere milieuthema's van belang zijn. Het gaat om de interne maatregelen en klimaatverandering. Deze worden in deze paragraaf van het advies toegelicht.

Interne maatregelen Engbertsdijkswen

Eerder is er een MER gemaakt voor de interne Natura 2000–herstelmaatregelen die binnen het Natura 2000–gebied Engbertsdijkswen gaan plaatsvinden. Door deze maatregelen ontstaan betere omstandigheden voor en herstel van de hoogveenvegetaties. In het MER ‘interne Natura 2000–herstelmaatregelen’ staat dat deze maatregelen niet leiden tot vernatting van de omliggende gronden. In haar advies over dit MER⁸ gaf de Commissie aan dat ze zich kan vinden in deze conclusies over het natuurherstel en de effecten op de omgeving.

Over de interne maatregelen Engbertsdijkswen is in juni 2025 een besluit genomen. In het MER voor de externe Natura 2000–herstelmaatregelen staat dan ook terecht dat de interne maatregelen als autonome ontwikkeling onderdeel zijn van de referentiesituatie.

In een MER moeten de effecten van een voorgenomen activiteit worden vergeleken met de referentiesituatie. De interne maatregelen horen bij de autonome ontwikkeling. Nu zijn ze in het MER echter bij de effectbeoordeling van het planalternatief voor het aspect Natura 2000–doelstellingen in cumulatie meegenomen en vergeleken met de huidige situatie in plaats van met de referentiesituatie. Daardoor geeft het MER geen inzicht in de bijdrage van alleen het planalternatief.

Datzelfde geldt voor het aspect grondwaterkwantiteit. Het MER ‘interne Natura 2000–herstelmaatregelen’ beschrijft echter dat de effecten van de interne maatregelen op de grondwaterstanden in de omgeving beperkt zijn. Hieruit is af te leiden dat de veranderingen in de grondwaterstanden in de omgeving samenhangen met de externe maatregelen.

De Commissie constateert dat het onduidelijk is hoe de interne maatregelen zijn meegenomen in de effectbeoordeling. Het gaat dan met name over de vraag of de interne maatregelen al dan niet en voor welke aspecten zijn meegenomen in de referentiesituatie. Het MER geeft ook geen heldere onderbouwing voor de gemaakte keuzes.

De Commissie adviseert om, voorafgaand aan het besluit over de externe Natura 2000–herstelmaatregelen Engbertsdijkswen, in een aanvulling op het MER duidelijk en overzichtelijk aan te geven of de interne maatregelen zijn meegenomen in de referentiesituatie voor de verschillende beoordelingsaspecten. Motiveer de keuze om dit al dan niet te doen.

Voeg in het MER bovendien een kwalitatieve analyse op hoofdlijnen toe van de effecten van de externe maatregelen ten opzichte van de referentiesituatie, waarbij de interne maatregelen tot de referentiesituatie behoren. Doe dit voor de aspecten waarbij de referentiesituatie niet de interne maatregelen bevat.

⁸ <https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p38/p3879/a3879vts.pdf>.

Klimaatverandering

In hoofdstuk 3 van het MER komt klimaatverandering als autonome ontwikkeling aan de orde. In de hydrologische modelleringen zijn de effecten van klimaatverandering (waaronder drogere zomers en nattere winters) echter niet als autonome ontwikkeling meegenomen. Zo zijn de actuele klimaatscenario's van het KNMI uit 2023 wél in het MER genoemd maar niet meegenomen in de berekening van de hydrologische referentiesituatie. In het startgesprek⁹ heeft de provincie aangegeven dat de modelberekeningen zijn uitgevoerd voor de periode 2007–2014. Hierdoor ontbreken in de modelberekeningen recentere meetreeksen van grondwaterstanden, die representatiever zijn voor de voorspelde veranderingen.

In het MER staat verder dat de watervraag in de toekomst mogelijk groter wordt door langere perioden van droogte. Dit kan leiden tot een grotere beregeningsbehoefte in de omgeving van Engbertsdijkerven met mogelijke gevolgen voor dit gebied. Ook dit is niet meegenomen in de hydrologische berekeningen.

Hoewel de effecten van klimaatverandering niet zijn meegenomen in de berekeningen van de hydrologische referentiesituatie, stelt het MER (paragraaf 7.3.3.) dat uitvoering van de interne en de externe maatregelen het hoogveengebied Engbertsdijkerven robuuster maakt tegen droogte door klimaatverandering en een toename van onttrekkingen ten behoeve van beregening.

De Commissie adviseert om dit, voorafgaand aan het besluit over de externe Natura 2000–herstelmaatregelen Engbertsdijkerven, in een aanvulling op het MER nader en kwantitatief te onderbouwen door bijvoorbeeld het uitvoeren van een waterbalansberekening. Maak hierbij gebruik van de recente klimaatscenario's en gegevens van recente droge jaren. Dit geeft meer inzicht in de robuustheid van de maatregelen wanneer het klimaat verandert.

2.2 Totstandkoming alternatieven en voorkeursalternatief

Het MER beschrijft hoe de twee alternatieven (variant gebiedsanalyse en variant 2022) en het voorkeursalternatief (in het MER 'planalternatief' genoemd) tot stand zijn gekomen. De variant gebiedsanalyse is afgeleid uit maatregelen uit het Natura 2000–beheerplan uit 2016. De variant 2022 is een optimalisatie van de variant gebiedsanalyse waarbij geen externe wateraanvoer meer plaatsvindt maar gebiedseigen water wordt vastgehouden in een grotere bufferzone. Deze variant is uitgewerkt omdat in de toekomst de aanvoer van extra water door klimaateffecten in droogteperioden mogelijk niet meer kan plaatsvinden of conflicteert met een grotere watervraag elders.

De alternatieven zijn met elkaar vergeleken voor effecten op de grondwaterdynamiek, Natura 2000–doelen en op natschade in relatie tot landgebruik en bebouwing. Op basis van deze effectbeoordeling is door de Bestuurlijke Adviescommissie het alternatief 'variant 2022' als voorkeursalternatief gekozen en verder onderzocht als planalternatief. Voor dit planalternatief is een effectbeoordeling uitgevoerd voor milieuaspecten die mogelijk door het

⁹ Op 17 november 2025 heeft een startgesprek plaatsgevonden waarin de Provincie Overijssel een toelichting heeft gegeven op het MER. Bij dit startgesprek waren de werkgroep van de Commissie aanwezig en vertegenwoordigers van de Provincie en het adviesbureau dat het MER heeft opgesteld (Tauw).

voornemen worden beïnvloed. Het planalternatief is verder uitgewerkt in een inrichtingsplan. Het projectbesluit gaat over het inrichtingsplan.

De Commissie constateert dat in het MER een helder overzicht ontbreekt van de gevolgde aanpak voor de totstandkoming van de alternatieven, de keuzes die zijn gemaakt in de effectbeoordeling en de criteria en milieueffecten bij de alternatievenkeuze. Dit is belangrijke informatie voor een transparante besluitvorming.

De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER, voorafgaand aan het besluit over de externe Natura 2000–herstelmaatregelen Engbertsdijkswateren, in een schematisch overzicht op te nemen:

- Welke stappen zijn doorlopen om te komen tot het planalternatief.
- Welke criteria en milieueffecten in de verschillende stappen een rol hebben gespeeld.
- De motivatie voor de gemaakte keuzes en de gevolgde aanpak.

2.3 Doelbereik en effectbeoordeling

De volgende paragrafen gaan in op de effectbeoordeling voor de aspecten doelbereik Natura 2000, water, natuur en landschap en cultuurhistorie in het MER. Omdat de effectbeoordeling voor de alternatieven en voor het planalternatief van elkaar verschillen (zie paragraaf 2.2), wordt in de paragrafen aangegeven of het gaat om de beoordeling van de alternatieven of van het planalternatief.

2.3.1 Natura 2000 doelbereik

Het effect van het planalternatief op de Natura 2000–doelstellingen is in het MER als positief beoordeeld. De maatregelen uit het planalternatief zorgen samen met de interne maatregelen ervoor dat meer regenwater in het Natura 2000–gebied Engbertsdijkswateren wordt vastgehouden en minder water naar de ondergrond en de omgeving weglekt. Dit leidt tot stabielere en hogere waterstanden in het natuurgebied waardoor de omstandigheden voor de hoogveennatuur (habitattypen herstellende en actieve hoogvenen) verbeteren.

De Commissie kan zich vinden in deze conclusies. Figuur 7.10 laat zien dat na uitvoering van de maatregelen in een aanzienlijk deel van het natuurgebied de omstandigheden voor de hoogveennatuur verbeteren. Dit is in tabel 5.2 gekwantificeerd in hectares voor variant 2022, het gekozen planalternatief. Het gaat om de effecten van het planalternatief en de interne maatregelen samen, de effecten van het planalternatief alleen zijn voor het doelbereik Natura 2000–doelstellingen niet in beeld gebracht (zie verder paragraaf 2.1).

Tegelijkertijd constateert de Commissie dat het effect op het Natura 2000 doelbereik in het MER erg algemeen is beschreven. Een meer specifieke uitwerking geeft meer inzicht aan de bijdrage van het planalternatief aan de doelen in het aanwijzingsbesluit voor het Natura 2000–gebied. Dit is nodig voor de evaluatie van het doelbereik (zie paragraaf 2.4).

De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER, voorafgaand aan het besluit over de externe Natura 2000-herstelmaatregelen Engbertsdijkswateren, de positieve effecten op het doelbereik Natura 2000 concreter uit te werken. Geef aan:

- Over welk areaal de hydrologische condities voor hoogveenherstel verbeteren.
- Een aanduiding voor welke habitattypen (herstellende hoogvenen of actieve hoogvenen) de condities verbeteren en wat de kwaliteit van de habitattypen is.¹⁰
- Een relatie met de Natura 2000-doelstellingen (in termen van behoud, kwaliteitsverbetering of uitbreiding).

2.3.2 Water

Effecten op de waterkwantiteit

Voor het planalternatief zijn effecten beoordeeld op waterkwantiteit. Daarbij zijn de aspecten grondwaterkwantiteit en oppervlaktewaterkwantiteit in beschouwing genomen. De effecten hiervoor zijn gezamenlijk als licht positief beoordeeld.

Het MER bevat in paragraaf 7.2.3 een uitgebreide beschrijving van de effecten van de externe maatregelen op diverse hydrologische aspecten (stijghoogte in de zandondergrond, freatische grondwaterstand en waterstanden in het veen). Deze gegevens zijn gebruikt voor de beoordeling van de effecten op het doelbereik voor Natura 2000, landbouw en de functies wonen, werken en recreatie. Het MER stelt dat een positieve of negatieve beoordeling van de hydrologische effecten afhangt van de functie van de gronden. In het MER wordt het aspect grondwaterkwantiteit daarom als neutraal beoordeeld.

De Commissie constateert dat de eindbeoordeling van het aspect grondwaterkwantiteit niet transparant is omdat positieve en negatieve effecten tegen elkaar worden weggestreept. De beoordeling voor het aspect grondwaterkwantiteit voegt geen informatie toe. In de beoordeling van de aspecten doelbereik Natura 2000 en de functies landbouw, recreatie, wonen, werken komen de afgeleide effecten van veranderingen in de grondwaterkwantiteit immers al aan de orde.

Effecten op de waterkwaliteit

De effecten op de waterkwaliteit (grondwaterkwaliteit en oppervlaktewaterkwaliteit) zijn in de effectbeoordeling van het planalternatief meegenomen. Het MER wijst op het risico dat door vernatting van de landbouwgrond in het plangebied gebonden fosfaat vrijkomt (mobilisatie) wat kan leiden tot een tijdelijke verslechtering van de oppervlakte- en grondwaterkwaliteit.

De Commissie onderschrijft het risico dat een tijdelijke verslechtering van de waterkwaliteit kan optreden en de noodzaak om mitigerende maatregelen uit te werken. Ze wijst erop dat de mobilisatie van fosfaat, maar ook afspoeling van agrarische percelen niet alleen kan leiden tot een (mogelijk tijdelijke) verslechtering van de waterkwaliteit maar ook tot verzuuring van de gronden.

De Commissie beveelt aan de verslechtering van de waterkwaliteit en de invloed van de verslechtering van de grondwaterkwaliteit op het natuurgebied na uitvoering te monitoren zodat kan worden ingegrepen wanneer dit nodig is (zie paragraaf 2.4).

¹⁰ De notitie '*Geschiktheid van het grondwaterregime als gevolg van externe maatregelen voor hoogveenherstel in de Engbertsdijkswateren volgens het inrichtingsvoorstel 2022*' van Van Wirdum 2023 geeft hiervoor relevante informatie.

2.3.3 Natuur

In het MER (paragraaf 7.4.3) zijn de permanente effecten van het planalternatief op beschermde soorten, het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en op het Natura 2000-gebied (doelbereik) beoordeeld. Voor alle deze aspecten is de beoordeling positief.

Beschermde soorten

Het MER beschrijft de effecten op beschermde soorten en onderscheidt hierbij tijdelijke effecten in de aanlegfase en permanente effecten.

In het MER staat dat de werkzaamheden in de aanlegfase kunnen leiden tot verstoring van beschermde soorten en een tijdelijke afname van de biodiversiteit door aantasting of vernietiging van habitat. Het gaat onder andere om zoogdiersoorten (waaronder otter, das, marterachtigen, waterspitsmuis, vleermuizen), hazelworm, amfibieën (poelkikker, heikikker, boomkikker), vogels en diverse vlindersoorten (grote vos, grote weerschijnvlinder en kleine ijsvogelvlinder). Het MER en de natuurtoets¹¹ beschrijven voor diverse soorten dat deze mobiel zijn en in de omgeving tijdelijk naar geschikt alternatief leefgebied kunnen vluchten. Dit wordt niet voor alle soorten onderbouwd. De beoordeling voor tijdelijke effecten op beschermde soorten is licht negatief.

Het MER stelt dat voor een aantal beschermde soorten de maatregelen uit het planalternatief leiden tot een afname van geschikt leefgebied, maar dat hiervoor in de omgeving voldoende vervangend leefgebied aanwezig is. Ook dit wordt niet voor alle soorten onderbouwd. Voor andere beschermde soorten¹² leiden de maatregelen tot kwaliteitsverbetering en uitbreiding van het leefgebied. Het permanente effect op beschermde soorten is als positief beoordeeld.

De Commissie constateert dat het MER en de natuurtoets niet voor alle soorten informatie bevat over de aanwezigheid van vervangend leef- of foerageergebied in de omgeving. Het inrichtingsplan biedt ook (nog) geen zekerheid dat kwaliteitsverbetering en uitbreiding van het leef- of foerageergebied van soorten plaatsvindt.

De Commissie beveelt daarom aan voorafgaand aan de verdere planuitwerking te inventariseren welk vervangend leef- en foerageergebied in de omgeving aanwezig is en faunavoorzieningen (passages) op te nemen, bijvoorbeeld om te voorkomen dat dieren worden aangereden. Werk in de planuitwerkingsfase van het inrichtingsplan concrete maatregelen uit om het leef- en foerageergebied van beschermde soorten te verbeteren en uit te breiden op de gronden die in het plangebied een natuurbestemming¹³ krijgen.

Om (tijdelijke) effecten op de populatie-omvang te voorkomen/beperken zijn in het MER mitigerende maatregelen beschreven. Het gaat bijvoorbeeld om:

- het opstellen en uitvoeren van een ecologisch werkprotocol;
- het uitvoeren van werkzaamheden onder begeleiding van een ecooloog;
- het markeren en sparen van verblijfplaatsen en het wegvangen en verplaatsen van fauna.

¹¹ *Natuurtoets beheerplanmaatregelen buffer Engbertsdijkvenen. Toetsing in het kader van de Wnb.* Rapport RHDHV, 10 mei 2023.

¹² De effectbeoordeling voor de aangewezen vogelrichtlijnsoorten is gebaseerd op de rapporten *Natura-2000 Engbertsdijkvenen externe maatregelen – effectbeoordeling vogelrichtlijnsoorten*.

¹³ Zie Ontwerp [TAM-projectbesluit externe maatregelen Engbertsdijkvenen – Regels op de kaart – Omgevingsloket](#).

De Commissie onderschrijft het belang van een ecologisch werkprotocol met mitigerende maatregelen om effecten op beschermde soorten zoveel mogelijk te beperken. Werk voor niet-mobiele soorten tijdelijke voorzieningen uit in het ecologisch werkprotocol. Zorg in de aanbesteding voor een goede waarborging van het werkprotocol.

Natuurnetwerk

Het MER beschrijft dat door de aanleg van watergangen in het planalternatief een beperkt areaal kruiden- en faunairijk grasland, vochtig hooiland en droog bos met productie verdwijnt. Door vernatting ontstaan er aan de andere kant betere condities voor bijvoorbeeld vochtig hooiland en hoog- en laagveenbos. Overall wordt het effect daarom als positief beoordeeld.

De Commissie onderschrijft dat vernatting kansen biedt voor de natuurontwikkeling buiten het Natura 2000-gebied. Op de vernatte voormalige landbouwgronden kan verruiging van de vegetatie optreden door het vrijkomen van fosfaat, zoals ook in het Inrichtingsplan¹⁴ staat (zie ook paragraaf 2.3.2). Aanvullende inrichtings- en beheermaatregelen zijn dan ook nodig om tot de genoemde beheertypen te komen. Neem dit mee in de planuitwerkingfase van het inrichtingsplan.

Stikstofdepositie

Het MER beschrijft dat in Engbertsdijkerven te veel stikstof neerkomt. De kritische depositiewaarde voor stikstof wordt in het natuurgebied al geruime tijd overschreden en is zo'n tweeënhalf keer te hoog.¹⁵ Ook de komende jaren blijft de depositie nog veel te hoog.

Omdat de maatregelen worden uitgevoerd voor het behalen van de Natura 2000- instandhoudingsdoelstellingen zijn de maatregelen vrijgesteld van de vergunningplicht. Vanwege deze vrijstelling is in het MER de tijdelijke toename van stikstofdepositie door dit voornemen niet berekend maar ingeschat op basis van een referentieproject. De inschatting is dat tijdens het jaar van uitvoering de stikstofdepositie tijdelijk 0,5 % toeneemt. Dit wordt beoordeeld als een licht negatief effect.

Om de instandhoudingsdoelen voor deze habitattypen op lange termijn te halen is het –zoals ook in het MER staat– nodig de stikstofdepositie terug te dringen. Hiervoor zijn bronmaatregelen nodig: zowel lokaal, regionaal als landelijk.

2.3.4 Landschap en cultuurhistorie

Landschap

Een beschrijving van de referentiesituatie en de effecten van het planalternatief op de aspecten landschap en cultuurhistorie komen in paragraaf 7.5 aan de orde. De referentiesituatie landschap bestaat voor een groot deel uit een beschrijving van het natuurgebied en uit twee alinea's over de deelgebieden voor de externe maatregelen. Het landschappelijk karakter wordt nauwelijks geanalyseerd. Pas in de effectbeschrijving wordt het landschapstype (jonge ontginningen) genoemd. Er ontbreekt een duidelijk overzicht van landschappelijke kenmerken en kwaliteiten.

¹⁴ *Inrichtingsplan externe maatregelen Natura 2000-gebied Engbertsdijkerven. Afwegingsdocument varianten bufferzone.* Rapport RHDHV, 10 juli 2025.

¹⁵ Zie [Advies van de Ecologische Autoriteit voor de Natuurdoelanalyse Engbertsdijkerven](#) en monitor.aerius.nl.

Hoe de effectbepaling tot stand is gekomen, is ondoorzichtig. In paragraaf 7.5.1 wordt ruimtelijke kwaliteit als grond voor de beoordeling genoemd. Dat begrip komt echter in de effectbeschrijving niet terug, alleen de belevingswaarde. Daarbij gaat het over openheid en het eventueel verdwijnen van bomen/bos, maar waarom dat een criterium is, wordt nauwelijks onderbouwd. Vervolgens is de verandering in ruimtelijke kwaliteit, als gevolg van de uitvoering van het planalternatief, in hoofdstuk 8 neutraal beoordeeld.

Cultuurhistorie

Ook de beschrijving van de referentiesituatie voor het aspect cultuurhistorie gaat vooral over het natuurgebied Engbertsdijkswen. Op de ontwikkeling van de deelgebieden na de vervening wordt nauwelijks ingegaan. De inventarisatie en waardering van aanwezige elementen is incompleet, maar ook worden waarden genoemd waarvan de herkomst onduidelijk is. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Zwarte Dijk. Daardoor is ook de effectbeoordeling (0/-) niet navolgbaar.

Omdat de nieuwe kades in de bufferzone geen cultuurhistorisch waardevolle kades fysiek raken, wordt het effect als licht negatief beoordeeld. In de effectbeoordeling had echter ook aan de orde moeten komen in hoeverre de nieuwe inrichting aanwezige cultuurhistorische elementen al dan niet marginaliseert.

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER, voorafgaand aan het besluit over de externe Natura 2000-herstelmaatregelen Engbertsdijkswen, voor het aspect landschap systematisch de aanwezige kenmerken en kwaliteiten van de deelgebieden te beschrijven (bijvoorbeeld op basis van het landschapstype). Gebruik deze beschrijving voor een inzichtelijke beoordeling van de positieve of negatieve effecten van de planmaatregelen op de beschreven kenmerken en kwaliteiten.

Geef in een aanvulling op het MER een overzicht van aanwezige cultuurhistorische elementen en beschrijf vervolgens welke elementen van welke waarde worden aangetast of verdwijnen. Koppel hieraan een navolgbare effectbeoordeling.

2.4 Monitoring

Het MER bevat een overzicht van de ecologische en hydrologische monitoring voor het vaststellen van de effecten van de maatregelen tijdens en na de uitvoering. De monitoring vindt plaats tijdens en na realisatie van de maatregelen, binnen en buiten het natuurgebied bij bebouwing en in percelen. Wanneer blijkt dat gewenste ontwikkelingen voor de realisatie van de natuurdoelen uitblijven of ongewenste ontwikkelingen optreden, kan worden beoordeeld of en wat er nodig is om bij te sturen.

De Commissie constateert onzekerheden die samenhangen met de effectiviteit van maatregelen in het licht van klimaatverandering en mogelijke verslechtering van de waterkwaliteit door vernatting van de landbouwgronden. Ze beveelt daarom aan in het monitoringsprogramma specifieke aandacht te besteden aan:

- de reactie van het grond- en oppervlaktewatersysteem in extreem droge of natte jaren;
- de mogelijke veranderingen in de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit die samenhangen met vernatting van de landbouwgronden;

- maatregelen te formuleren om ongewenste ontwikkelingen te beperken.

Besteed in de ecologische monitoring aandacht aan de populatieontwikkeling van de beschermde soorten waarvan het leef- en foerageergebied bij de uitvoering van het planalternatief wordt verstoord.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Dit bezoek vond plaats in december 2024, bij het opstellen van het advies voor de MER Interne maatregelen Natura 2000-Engbertsdijkswenen. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

ir. Wouter Beekman

dr. Agata Klimkowska

drs. Marinus Kooiman

ing. Ben Peters

drs. Marieke van Rhijn (voorzitter)

drs. Evalyne de Swart (secretaris)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Projectbesluit.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit [Bijlage V van het Omgevingsbesluit](#) onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om een land-inrichtingsproject (J12).

Bevoegd gezag besluit

Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel.

Initiatiefnemer besluit

Provincie Overijssel.

Bevoegd gezag mer-procedure

Gedeputeerde Staten van Overijssel.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 12 december 2025 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [4007](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiemer.nl
w commissiemer.nl

